

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Beschadigd vertrouwen: vertrouwenwekkend schadebeleid na door de overheid gefaciliteerde schade

Kuipers, G.M.

Citation

Kuipers, G. M. (2021, December 7). *Beschadigd vertrouwen: vertrouwenwekkend schadebeleid na door de overheid gefaciliteerde schade*. Wolters Kluwer, Deventer. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3245338>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3245338>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Beschadigd vertrouwen

Vertrouwenwekkend schadebeleid na door de overheid gefaciliteerde schade

Beschadigd vertrouwen

*Vertrouwenwekkend schadebeleid na door de
overheid gefaciliteerde schade*

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van
de graad van doctor aan de Universiteit Leiden,
op gezag van rector magnificus prof.dr.ir. H. Bijl,
volgens besluit van het college voor promoties
te verdedigen op dinsdag 7 december 2021
klokke 16.15 uur

door

Geertruida Maria Kuipers

geboren te Voorburg

in 1992

Promotores: prof.mr. W. den Ouden
prof.dr. M.A. van der Steen (Erasmus Universiteit Rotterdam)
Co-promotor: mr.dr. M.K.G. Tjepkema

Promotiecommissie: prof.mr. T. Barkhuysen
prof.dr. J.G. van Erp (Universiteit Utrecht)
prof.mr.dr. E.R. Muller
prof.mr. J.E.M. Polak
prof.dr. W.J.M. Voermans

Verkorte citeerwijze:

Kuipers, *Beschadigd vertrouwen* 2021/[paragraafnummer]

Volledige citeerwijze:

G.M. Kuipers, *Beschadigd vertrouwen. Vertrouwenwekkend schadebeleid na door de overheid gefaciliteerde schade* Deventer: Wolters Kluwer 2021.

Het complete productaanbod vindt u in de online webshop: www.wolterskluwer.nl/shop.

Ontwerp omslag: Hans Roenhorst, www.h2rplus.nl

ISBN 978 90 13 16611 8

NUR 823-302

© 2021, Wolters Kluwer Nederland B.V., G.M. Kuipers

Onze klantenservice kunt u bereiken via: www.wolterskluwer.nl/klantenservice.

Auteur(s) en uitgever houden zich aanbevolen voor inhoudelijke opmerkingen en suggesties. Deze kunt u sturen naar: boeken-NL@wolterskluwer.com.

Alle rechten in deze uitgave zijn voorbehouden aan Wolters Kluwer Nederland B.V. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Wolters Kluwer Nederland B.V.

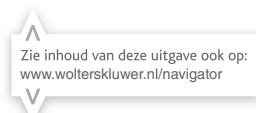
Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van art. 16h t/m 16m Auteurswet jo. Besluit van 27 november 2002, Stb. 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl).

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en Wolters Kluwer Nederland B.V. geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor gevolgen hiervan.

Op alle aanbiedingen en overeenkomsten van Wolters Kluwer Nederland B.V. zijn van toepassing de Algemene Voorwaarden van Wolters Kluwer Nederland B.V. U kunt deze raadplegen via: www.wolterskluwer.nl/algemene-voorwaarden.

Indien Wolters Kluwer Nederland B.V. persoonsgegevens verkrijgt, is daarop het privacybeleid van Wolters Kluwer Nederland B.V. van toepassing. Dit is raadpleegbaar via www.wolterskluwer.nl/privacy-cookies.

Dit onderzoek werd gefinancierd door de Faculteit Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Leiden.

NAVIGATOR

Voorwoord

In de zoektocht naar kennis die gepaard gaat met het doen van promotieonderzoek heb ik veel proefschriften geraadpleegd. Hoewel ik niet kan zeggen dat ik ieder woord van die dissertaties tot mij heb genomen, heb ik doorgaans wel het volledige dankwoord gelezen. Ik ervaarde een soort berusting in de bevestiging dat het schrijven van een proefschrift een zeer eenzame ervaring is, maar dat de gepromoveerden tegelijkertijd waren bijgestaan door een diverse groep familie, vrienden en collega's. Wat bijzonder dat het moment is aangebroken waarop ook ik 'mijn' mensen mag bedanken.

De eerste dank gaat uit naar mijn promotoren. Willemien: ik was bij niemand anders begonnen aan zo'n project. Dank je wel voor de pragmatische en zonnige wijze waarop je dit interdisciplinaire avontuur met mij bent aangegaan. Michiel: ik voel mij bevoorrecht dat ik met iemand met zo'n scherp (juridisch) oog – ook voor het menselijke – heb mogen samenwerken. Dank je wel voor je open houding en je bereidheid om mijn andere invalshoek te incorporeren. Martijn: wat fijn dat je op onze 'rijdende trein' wilde stappen en dank dat jij deze op extra snelheid wist te brengen door je sociaalwetenschappelijke inzichten en je positieve, vrolijke aanpak.

Naast mijn begeleiders wil ik graag een aantal anderen danken voor hun medewerking bij de totstandkoming van dit proefschrift. Allereerst de faculteit Rechtsgeleerdheid voor de gedeeltelijke financiering van mijn onderzoek via de Meijers PhD-positie. Mijn onderzoek kreeg extra diepgang en kwam verder tot leven via de gesprekken met betrokkenen uit mijn drie cases: ik ben deze geïnterviewden erkentelijk voor hun bijdrage. De verkorte verwijzingen bij de bronvermelding in de casushoofdstukken zijn het resultaat van het zorgvuldige werk van Matthijs van der Beek en Nour Hmoumou, waarvoor ik hen zeer dankbaar ben. Voor hun redactionele hulp wil ik Annelien van Kempen en Imane Maghrani hartelijk bedanken. Ook uit ik graag mijn dank aan Sanne Bleeker en Jolande Mulder van mijn uitgever Wolters Kluwer, alsmede hun collega's, voor hun hulp bij het zo mooi laten verschijnen van mijn proefschrift. Tot slot wil ik Tom Barkhuysen, Judith van Erp, Erwin Muller, Jaap Polak, en Wim Voermans bedanken voor hun tijd, alsmede de waardevolle suggesties en aanmoedigende opmerkingen die ik van hen mocht ontvangen als leden van de promotiecommissie.

Tevens ben ik dank verschuldigd aan de collega's van de afdeling Staats- en bestuursrecht: bedankt dat ik in jullie midden mijn eigen sociaalwetenschappelijke, bijna antropologische, onderzoek mocht uitvoeren; dat ik van jullie de fijne kneepjes van het vakgebied mocht leren kennen; en dank voor jullie bereidheid mijn vreemde vragen te (blijven) beantwoorden. In het bijzonder wil ik Annemarie, Chris, Esmée, Fatma, Jonathan, Marga, Ola, en Rowie bedanken voor hun kameraadschap. Daarnaast benoem ik met liefde de 'A-gang' – Catheel,

Gert Jan, Heleen en Joost – als belangrijk klankbord, met nog specialere vermelding voor mijn kamergenoot en *partner in crime* Ali.

De meeste dankbaarheid voel ik richting mijn familie en vrienden. Zonder mijn fantastische ouders, Annelien en Willem, was ik niet. Letterlijk en figuurlijk. Dank voor jullie niet-aflatende interesse voor mijn ontdekkingen. Ook mijn tweede familie, Diane, André en Tamara, wil ik graag bedanken voor hun hartelijkheid en hun humor. Mijn lieve vrienden zijn zo verschillend, maar ik ben ze zo dankbaar dat ze mij gemeen hebben. Veel liefde en dank Bas, Eline, Judith, Onur, en Regina. Lieve Jason: een dag zonder jou is een dag niet gelachen. Dank je wel voor het al zo lang zijn van zo veel.

Op 1 juni 2021 rondde ik dit onderzoek in principe af. Relevante ontwikkelingen en publicaties uit de periode tot en met 31 augustus 2021 zijn waar mogelijk nog in dit proefschrift verwerkt.

Voorburg, september 2021

Voor Annelien en Willem:

Dank voor jullie voortdurende vertrouwen in mij

Inhoud

VOORWOORD	V
LIJST VAN AFKORTINGEN	XVII
LIJST VAN FIGUREN	XIX
LIJST VAN TABELLEN	XXIII
1 INLEIDING	1
1.1 Aanleiding	1
1.2 Afbakening en onderzoeksvraag	4
1.2.1 Onderzoeksvraag	6
1.3 Theoretisch kader van dit onderzoek	6
1.3.1 Bevorderen van vertrouwen in de overheid	7
1.3.2 Schadeafhandeling	8
1.3.3 Integratie: principes en instrumenten van vertrouwenwekkend schadebeleid	11
1.4 Onderzoeksmethode	12
1.4.1 Casestudyonderzoek	13
1.4.2 Process tracing	14
1.5 Gap in the literature en valorisatie	16
1.6 Leeswijzer	17
2 BEVORDEREN VAN VERTROUWEN IN DE OVERHEID	19
2.1 Begripsbepaling: wat is vertrouwen in de overheid?	20
2.1.1 Vertrouwen in de schadefaciliterende overheid	22
2.1.2 Het belang van vertrouwen in de overheid	24
2.1.3 Bepalen van vertrouwen in de overheid	25
2.2 Bevorderen van vertrouwen in de overheid	26
2.2.1 Voorspelbaarheid en openbaarheid	28
2.2.2 Efficiëntie en effectiviteit	29
2.2.3 Responsiviteit en tijdigheid	30
2.2.4 Rechtvaardigheid en goed aardigheid	31
2.3 Terugblik: bevorderen van vertrouwen in de overheid	32

3	SCHADEAFHANDELING	35
3.1	Behoeften van gedupeerden	36
3.1.1	Erkenning en vergoeding van de schade	37
3.1.1.1	De overheid als verantwoordelijke partij	37
3.1.1.2	De waarde van excuses	38
3.1.1.3	Bieden van schadevergoedingen	38
3.1.2	Ervaren rechtvaardigheid	39
3.1.2.1	Een stem: gehoord willen worden	41
3.1.2.2	Respectvolle behandeling	42
3.1.2.3	Onafhankelijk oordeel	44
3.1.3	Informatie en zingeving	45
3.1.3.1	Uitleg en verantwoording	45
3.1.3.2	Openbaarheid	46
3.1.3.3	Betekenisgeving en preventie	46
3.1.3.4	Voortvarendheid en afsluiting	47
3.2	Het geldende schadevergoedingsrecht	48
3.2.1	Onrechtmatige daad	48
3.2.2	Rechtmatig overheidsoptreden: nadeelcompensatie en planschade	51
3.2.3	Onverplichte tegemoetkomingen	53
3.3	Terugblik: het geldende schadevergoedingsrecht en behoeften van gedupeerden	56
4	PRINCIPES EN INSTRUMENTEN VAN VERTROUWENWEKKEND SCHADEBELEID	59
4.1	Integratie van literatuur	59
4.2	Principes van vertrouwenwekkend schadebeleid	62
4.3	Erkenning	64
4.3.1	Verantwoordelijkheid voor schadebeleid	64
4.3.2	Excuses	65
4.3.3	Financiële bijdrage	65
4.3.4	Bewijslastverdeling	66
4.4	Participatie	67
4.4.1	Inspraakmogelijkheden	67
4.4.2	Consensus	68
4.5	Begrijpelijkheid	68
4.5.1	Onderbouwing beleidskeuzes	69
4.5.2	Gerichte communicatie	69
4.5.3	Begeleiding van burgers	70
4.5.4	Eénloketgedachte	71
4.6	Openbaarheid	71
4.6.1	Open over totstandkoming schadebeleid	72
4.6.2	Open over risico's	72
4.7	Onafhankelijkheid	73
4.7.1	Onafhankelijke experts	73
4.7.2	Toegankelijke rechtsbescherming	74
4.8	Voortvarendheid	75
4.8.1	Redelijke termijnen	75

4.8.2	Standaardisering	76
4.8.3	Duidelijk tijdspad	76
4.9	Terugblik: overzicht van en congruentie tussen de principes	76
5	ONDERZOEKSMETHODE	79
5.1	Toepassing van het theoretisch kader	80
5.2	Analyse via process tracing	81
5.3	Operationalisering	83
5.3.1	Operationalisering van het vertrouwensniveau	83
5.3.2	Operationalisering van het schadebeleid	85
5.3.3	Schematische weergave van toepassing van theoretisch kader	86
5.4	Vergelijking en keuze van drie cases	87
5.5	Bronnengebruik	89
5.5.1	Documentanalyse	90
5.5.1.1	Aanleg van de Noord/Zuidlijn	90
5.5.1.2	Uitbreiding van luchthaven Schiphol	91
5.5.1.3	Gaswinning in Groningen	91
5.5.2	Media-analyse	92
5.5.3	Interviews	92
5.5.4	Overzicht geraadpleegde bronnen	94
5.6	Opzet casushoofdstukken	95
5.7	Terugblik: onderzoeksmethode	96
6	'TUNNELVISIE' CASUS AANLEG VAN DE NOORD/ZUIDLIJN	99
6.1	Inleiding en leeswijzer	99
6.2	De aanleg van de Noord/Zuidlijn	101
6.3	Vertrouwen en vertrouwensindicatoren in de casus	109
6.3.1	Kwantitatieve gegevens	109
6.3.2	Uitingen van toezichthouders en onderzoekscommissies	110
6.3.3	Uitingen van burgers en (of via) belangenvertegenwoordigers	111
6.3.4	Uitingen van bestuurders en projectorganisatie	112
6.3.5	Mediaberichten	113
6.4	Institutionele context	114
6.4.1	Communicatiestrategie: realisme, luisteren en decentraliseren	114
6.4.2	Technische successen	116
6.4.3	Cultuurverandering en een ruimer mandaat	116
6.5	Schadebeleid in de casus	118
6.5.1	Bouwschade voortvloeiend uit wettelijke aansprakelijkheid	119
6.5.1.1	Opzet en verloop van de afhandeling van bouwschade	119
6.5.1.2	Beoordeling en evaluatie van de afhandeling van bouwschade	122
6.5.1.3	Terugblik en resultaten afhandeling bouwschade	125
6.5.2	Subsidieregeling voor casco-/funderingsherstel	125
6.5.2.1	Opzet en verloop van de subsidieregeling	125
6.5.2.2	Beoordeling en evaluatie van de subsidieregeling	128

6.5.2.3	Terugblik en resultaten subsidieregeling casco-/funderingsherstel	129
6.5.3	Nadeelcompensatie	129
6.5.3.1	Opzet en verloop van de verordening	129
6.5.3.2	Beoordeling en evaluatie van de verordening	134
6.5.3.3	Terugblik en resultaten nadeelcompensatie	139
6.5.4	Tegemoetkomingen en leefbaarheidsmaatregelen	139
6.5.4.1	Opzet en verloop van de leefbaarheidsmaatregelen	139
6.5.4.2	Beoordeling en evaluatie van de leefbaarheidsmaatregelen	143
6.5.4.3	Terugblik en resultaten tegemoetkomingen en leefbaarheidsmaatregelen	145
6.6	Analyse schadebeleid via principes en instrumenten uit theoretisch kader	145
6.6.1	Erkenning	146
6.6.1.1	Verantwoordelijkheid voor schadebeleid	146
6.6.1.2	Excuses	147
6.6.1.3	Financiële bijdrage	148
6.6.1.4	Bewijslastverdeling	149
6.6.2	Participatie	150
6.6.2.1	Inspraakmogelijkheden	150
6.6.2.2	Consensus	152
6.6.3	Begrijpelijkheid	153
6.6.3.1	Onderbouwing beleidskeuzes	153
6.6.3.2	Gerichte communicatie	155
6.6.3.3	Begeleiding van burgers	156
6.6.3.4	Eénloketgedachte	156
6.6.4	Openbaarheid	158
6.6.4.1	Open over totstandkoming schadebeleid	158
6.6.4.2	Open over risico's	159
6.6.5	Onafhankelijkheid	160
6.6.5.1	Onafhankelijke experts	160
6.6.5.2	Toegankelijke rechtsbescherming	162
6.6.6	Voortvarendheid	163
6.6.6.1	Redelijke termijnen	163
6.6.6.2	Standaardisering	165
6.6.6.3	Duidelijk tijdspad	165
6.6.7	Terugblik: toepassing van principes van vertrouwenwekkend schadebeleid	166
6.7	Conclusie: Schadebeleid en vertrouwen in de casus	168
7	'TUSSEN DE OREN' CASUS UITBREIDING VAN LUCHTHAVEN SCHIPHOL	173
7.1	Inleiding en leeswijzer	173
7.2	De uitbreiding van luchthaven Schiphol	176
7.3	Vertrouwen en vertrouwensindicatoren in de casus	186
7.3.1	Het beeld van Schiphol volgens enquêteonderzoeken	186
7.3.2	Mediaberichten	187
7.3.3	Klachten en klachtenregistratie	188
7.4	Institutionele context	190

7.4.1	Constructieve dialoog, of een oerwoud aan overlegorganen	190
7.4.2	Het waterbedeffect	191
7.4.3	Discussie over cijfers: meten is weten?	192
7.4.4	Belangenverstrengeling: 'de overheid staat altijd achter Schiphol'	193
7.4.5	Omgevingsstrategie vanuit luchthaven Schiphol	195
7.5	Schadebeleid in de casus	195
7.5.1	Geluidsisolerende maatregelen	197
7.5.1.1	Opzet en verloop van de regelingen	197
7.5.1.2	Beoordeling en evaluatie van de regelingen	203
7.5.1.3	Terugblik en resultaten GIS-projecten	208
7.5.2	Nadeelcompensatie en planschade via het Schadeschap	209
7.5.2.1	Opzet en verloop van de regeling	210
7.5.2.2	Beoordeling en evaluatie van de regeling	217
7.5.2.3	Terugblik en resultaten Schadeschap	221
7.5.3	Leefbaarheidsmaatregelen	222
7.5.3.1	Opzet en verloop van de maatregelen	222
7.5.3.2	Beoordeling en evaluatie van de maatregelen	233
7.5.3.3	Terugblik en resultaten leefbaarheidsmaatregelen	237
7.6	Analyse schadebeleid via principes en instrumenten uit theoretisch kader	238
7.6.1	Erkenning	238
7.6.1.1	Verantwoordelijkheid voor schadebeleid	238
7.6.1.2	Excuses	240
7.6.1.3	Financiële bijdrage	240
7.6.1.4	Bewijslastverdeling	242
7.6.2	Participatie	243
7.6.2.1	Inspraakmogelijkheden	243
7.6.2.2	Consensus	244
7.6.3	Begrijpelijkheid	245
7.6.3.1	Onderbouwing beleidskeuzes	245
7.6.3.2	Gerichte communicatie	246
7.6.3.3	Begeleiding van burgers	247
7.6.3.4	Eénloketgedachte	248
7.6.4	Openbaarheid	249
7.6.4.1	Openbaarheid over totstandkoming schadebeleid	249
7.6.4.2	Open over risico's	250
7.6.5	Onafhankelijkheid	251
7.6.5.1	Onafhankelijke experts	252
7.6.5.2	Toegankelijke rechtsbescherming	253
7.6.6	Voortvarendheid	254
7.6.6.1	Redelijke termijnen	254
7.6.6.2	Standaardisering	256
7.6.6.3	Duidelijk tijdspad	256
7.6.7	Terugblik: toepassing van principes van vertrouwenwekkend schadebeleid	258
7.7	Conclusie: Schadebeleid en vertrouwen in de casus	260

8	‘VERSCHEURD’ CASUS GASWINNING IN GRONINGEN	267
8.1	Inleiding en leeswijzer	267
8.2	Gaswinning in Groningen	270
8.3	Vertrouwen en vertrouwensindicatoren in de casus	280
8.3.1	Bevolkingsonderzoeken en enquêtes	281
8.3.2	Kritiek vanuit (toezichhoudende) instanties	282
8.3.3	Vertrouwen in Groningen volgens bestuurders	283
8.3.4	Verzet vanuit de regio: belangenvertegenwoordigers, protest, en rechtszaken	284
8.4	Institutionele context	286
8.4.1	Het gasgebouw en de belangen van de Staat	286
8.4.2	Niveau van de gaswinning	289
8.5	Schadebeleid in de casus	292
8.5.1	Fysieke schade	293
8.5.1.1	Opzet en verloop van de schadeafhandeling	293
8.5.1.2	Beoordeling en evaluatie van de schadeafhandeling	310
8.5.1.3	Terugblik en resultaten afhandeling van fysieke schade	320
8.5.2	Waardedaling gebouwen	321
8.5.2.1	Opzet en verloop van de regelingen	322
8.5.2.2	Beoordeling en evaluatie van de regelingen	334
8.5.2.3	Terugblik en resultaten van schadeafhandeling waardedaling gebouwen	340
8.5.3	Immateriële schade	341
8.5.3.1	Opzet en verloop van de regeling	341
8.5.3.2	Beoordeling en evaluatie	346
8.5.3.3	Terugblik: immateriële schade	347
8.5.4	Versterking gebouwen	347
8.5.4.1	Opzet en verloop van de versterkingsopgave	348
8.5.4.2	Beoordeling en evaluatie van de maatregelen omtrent versterking	367
8.5.4.3	Terugblik en resultaten versterking gebouwen	379
8.5.5	Leefbaarheidsmaatregelen	380
8.5.5.1	Opzet en verloop van leefbaarheidsmaatregelen	380
8.5.5.2	Beoordeling en evaluatie van leefbaarheidsmaatregelen	390
8.5.5.3	Terugblik: leefbaarheidsmaatregelen	396
8.6	Analyse schadebeleid via principes en instrumenten uit theoretisch kader	397
8.6.1	Erkenning	398
8.6.1.1	Verantwoordelijkheid voor schadebeleid	398
8.6.1.2	Excuses	401
8.6.1.3	Financiële bijdrage	402
8.6.1.4	Bewijslastverdeling	403
8.6.2	Participatie	406
8.6.2.1	Inspraakmogelijkheden	406
8.6.2.2	Consensus	408
8.6.3	Begrijpelijkheid	409
8.6.3.1	Onderbouwing beleidskeuzes	409
8.6.3.2	Gerichte communicatie	411

8.6.3.3	Begeleiding van burgers	413
8.6.3.4	Eénloketgedachte	414
8.6.4	Openbaarheid	418
8.6.4.1	Openbaarheid over totstandkoming schadebeleid	418
8.6.4.2	Open over risico's	420
8.6.5	Onafhankelijkheid	423
8.6.5.1	Onafhankelijke experts	423
8.6.5.2	Toegankelijke rechtsbescherming	426
8.6.6	Voortvarendheid	429
8.6.6.1	Redelijke termijnen	429
8.6.6.2	Standaardisering	431
8.6.6.3	Duidelijk tijdspad	432
8.6.7	Terugblik: toepassing van principes van vertrouwenwekkend schadebeleid	434
8.7	Conclusie: Schadebeleid en vertrouwen in de casus	436
9	VERGELIJKENDE ANALYSE	443
9.1	Inleiding	443
9.2	Vergelijking van de drie cases	446
9.3	Erkenning	448
9.3.1	Verantwoordelijkheid voor schadebeleid	449
9.3.2	Excuses	450
9.3.3	Financiële bijdrage	452
9.3.4	Bewijslastverdeling	455
9.3.5	Tussenconclusie: het belang van erkenning	457
9.4	Participatie	459
9.4.1	Inspreekmogelijkheden	459
9.4.2	Consensus	461
9.4.3	Tussenconclusie: het belang van participatie	462
9.5	Begrijpelijkheid	464
9.5.1	Onderbouwing beleidskeuzes	464
9.5.2	Gerichte communicatie	467
9.5.3	Begeleiding	469
9.5.4	Eénloketgedachte	470
9.5.5	Tussenconclusie: het belang van begrijpelijkheid	472
9.6	Openbaarheid	474
9.6.1	Open over totstandkoming schadebeleid	475
9.6.2	Open over risico's	477
9.6.3	Tussenconclusie: het belang van openbaarheid	479
9.7	Onafhankelijkheid	480
9.7.1	Onafhankelijke expertise	481
9.7.2	Toegankelijke rechtsbescherming	483
9.7.3	Tussenconclusie: het belang van onafhankelijkheid	485
9.8	Voortvarendheid	487
9.8.1	Redelijke termijnen	488
9.8.2	Standaardisering	490
9.8.3	Duidelijk tijdspad	492
9.8.4	Tussenconclusie: het belang van voortvarendheid	495
9.9	Overzicht van de principes en hoe deze zich tot elkaar verhouden	497
9.9.1	Wanneer welk principe of instrument?	504

10	CONCLUSIE EN DISCUSSIE	507
10.1	Conclusie	507
10.2	Discussie: beperkingen en aanbevelingen voor toekomstig onderzoek	513
11	PRAKTISCHE AANBEVELINGEN	517
	SAMENVATTING	527
	SUMMARY	535
	LIJST VAN AANGEHAALDE LITERATUUR	543
	JURISPRUDENTIEREGISTER	579
	LIJST VAN AANGEHAALDE LITERATUUR: CASUS AANLEG NOORD/ZUIDLIJN	
	LITERATUURLIJST	581
	JURISPRUDENTIELIJST	595
	LIJST VAN AANGEHAALDE LITERATUUR: CASUS UITBREIDING LUCHTHAVEN SCHIPHOL	
	LITERATUURLIJST	597
	JURISPRUDENTIELIJST	619
	LIJST VAN AANGEHAALDE LITERATUUR: CASUS GASWINNING IN GRONINGEN	
	LITERATUURLIJST	621
	JURISPRUDENTIELIJST	669
	BIJLAGE I GEÏNTERVIEWDE BETROKKENEN	671
	BIJLAGE II TOPICLIJST INTERVIEWS	673
	CURRICULUM VITAE	681

Lijst van afkortingen

Awb	Algemene wet bestuursrecht
ABRvS	Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State
BW	Burgerlijk Wetboek
B&W	burgemeester en wethouders
EU	Europese Unie
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
<i>Casus aanleg van de Noord/Zuidlijn</i>	
BCU	Begeleidings Commissie Uitvoering
HSL-Zuid	Hogesnelheidslijn Zuid
NMR	normaal maatschappelijk risico
NZL	Noord/Zuidlijn
NZLijn	Noord/Zuidlijn
V&W	Ministerie van Verkeer en Waterstaat
VRM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu
WOV	werkgroep Overlast Vijzelgracht
<i>Casus uitbreiding van luchthaven Schiphol</i>	
AVBU	Algemene Vereniging Bewoners/Huiseigenaren Uitgeest
BARIN	Board of Airline Representatives In the Netherlands
BAS	Bewoners Aanspreekpunt Schiphol
BFS	Bestuursforum Schiphol
BIA	Bewonersbelangen Isolatie Assendelft
BRS	Bestuurlijke Regiegroep Schiphol
CGS	Commissie Geluidshinder Schiphol
CROS	Commissie Regionaal Overleg luchthaven Schiphol
GIS	Geluidsisolatie Schiphol
HSL-Zuid	Hogesnelheidslijn Zuid
KLM	Koninklijke Luchtvaart Maatschappij
LVNL	Luchtverkeersleiding Nederland
NIMBY	Not In My Backyard
ORS	Omgevingsraad Schiphol
TNLI	Toekomstige Nederlandse Luchtvaart Infrastructuur
TOPS	Tijdelijk Overleg Platform Schiphol
SGIS	Stichting Geluidsisolatie Schiphol
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
V&W	Ministerie van Verkeer en Waterstaat
VGP	Vereniging Gezamenlijke Platforms
WRO	Wet op de Ruimtelijke Ordening
ZOALS	Commissie Zienswijzen Ontwerp Aanwijzing Luchtvaartterrein Schiphol

Casus gaswinning in Groningen

ACVG	Adviescollege Veiligheid Groningen
btw	belasting op de toegevoegde waarde
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CVW	Centrum Veilig Wonen
DVO	Dorpsbelangenwerkgroep Versterking Overschild
EBG	Economic Board Groningen
EBN	Energie Beheer Nederland
EZ(K)	Ministerie van Economische Zaken (en Klimaat)
FNV/CNV	Federatie Nederlandse Vakbeweging/Christelijk Nationaal Vakverbond
GBB	Groninger Bodem Beweging
HRA	Hazard and Risk Assessment
IMG	Instituut Mijnbouwschade Groningen
KNMI	Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut
LTO (Noord)	Land- en Tuinbouw Organisatie (Noord)
MKB	midden- en kleinbedrijven
NAM	Nederlandse Aardolie Maatschappij
NEN	Stichting Koninklijk Nederlands Normalisatie Instituut
NCG	Nationaal Coördinator Groningen
NPG	Nationaal Programma Groningen
NPR	Nederlandse Praktijk Richtlijn
No	Nationaal ombudsman
NVM	Nederlandse Coöperatieve Vereniging van Makelaars en Taxateurs
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OM	Openbaar Ministerie
OR	Onafhankelijke Raadsman
OvV	Onderzoeksraad voor Veiligheid
PGA	Peak Ground Acceleration
RIG	Regionale Investeringssteun Groningen
SNN	Samenwerkingsverband Noord-Nederland
SodM	Staatstoezicht op de Mijnen
SvR	Schaal van Richter
SZW	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Tcbb	Technische commissie bodembeweging
TCMG	Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen
VNO-NCW	Verbond van Nederlandse Ondernemingen-Nederlands Christelijk Werkgeversverbond
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WAG	Stichting Waardevermindering door Aardbevingen Groningen
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
WRR	Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid
zbo	zelfstandig bestuursorgaan

Lijst van figuren

Figuur 1.1 Hoofdstuksgewijze opzet van dit onderzoek.....	18
Figuur 2.1 Elementen van vertrouwenwekkend overheidsbeleid en -handelen in algemene zin, blijkens bestaande literatuur.....	33
Figuur 3.1 Behoeften en verwachtingen van gedupeerden tijdens schadeafhandeling blijkens bestaande literatuur.....	57
Figuur 4.1 Verbanden tussen elementen van vertrouwenwekkend overheidsbeleid en behoeften van gedupeerden tijdens schadeafhandeling.....	60
Figuur 4.2 Verbanden tussen elementen van vertrouwenwekkend overheidsbeleid en behoeften van gedupeerden tijdens schadeafhandeling, uitgedrukt in zes principes van vertrouwenwekkend schadebeleid.....	62
Figuur 4.3 Verhouding tussen zes principes van vertrouwenwekkend schadebeleid en hun onderliggende beleidsinstrumenten.....	78
Figuur 5.1 Schematische weergave van de analyse van het schadebeleid via process tracing aan de hand van het theoretisch kader zoals deze in dit onderzoek wordt toegepast.....	80
Figuur 5.2 Analyse die via process tracing wordt toegepast in de casushoofdstukken: wat is, rekening houdend met de institutionele context, het effect van het schadebeleid op het vertrouwen in de overheid?....	81
Figuur 5.3 Lagen van feiten waarvan gebruik werd gemaakt in dit onderzoek: als fundament documentanalyse, vervolgens verdere invulling aan de hand van media-analyse en interviews.....	82
Figuur 5.4 Opzet en deelvragen van de drie casushoofdstukken.....	96
Figuur 6.1 Schematische weergave van de analyse in dit hoofdstuk: wat is, rekening houdend met de institutionele context, het effect van schadebeleid rond de aanleg van de Noord/Zuidlijn op het vertrouwen in de overheid?.....	101
Figuur 6.2 Tijdlijn van de aanleg van de Noord/Zuidlijn, met links belangrijke algemene ontwikkelingen in het project en rechts belangrijke ontwikkelingen in de schadeafhandeling.....	107
Figuur 6.3 Kaart van de route van het metrotracé van de Noord/Zuidlijn, met in kleur de boortracés; in de inzet rechtsonder de locatie van het project in Nederland.....	108
Figuur 6.4 Betrokken organisaties die als loket functioneerden voor de onderdelen van het schadebeleid rondom de aanleg van de Noord/Zuidlijn.....	157

Figuur 6.5 Schematische weergave van de analyse van het schadebeleid rond de aanleg van de Noord/Zuidlijn via toepassing van mijn theoretisch kader van vertrouwenwekkend schadebeleid, rekening houdend met de institutionele context.	170
Figuur 6.6 Kosten van het schadebeleid rond de aanleg van de Noord/Zuidlijn.	171
Figuur 7.1 Schematische weergave van de analyse in dit hoofdstuk: wat is, rekening houdend met de institutionele context, het effect van schadebeleid rond de uitbreiding van luchthaven Schiphol op het vertrouwen in de overheid?.....	175
Figuur 7.2 Tijdlijn van de uitbreiding van luchthaven Schiphol, met links belangrijke algemene ontwikkelingen in het project en rechts belangrijke ontwikkelingen in de schadeafhandeling.	184
Figuur 7.3 Kaart van de geluidsbelasting boven 48 db(A) L_{den} overdag rondom de start- en landingsbanen van Schiphol in 2004, na de opening van de Polderbaan; in de inzet rechtsonder de locatie van de luchthaven in Nederland.	185
Figuur 7.4 Betrokken organisaties die als loket functioneerden voor de onderdelen van het schadebeleid rondom de uitbreiding van luchthaven Schiphol.	248
Figuur 7.5 Schematische weergave van de analyse van het schadebeleid rond de uitbreiding van luchthaven Schiphol via toepassing van mijn theoretisch kader van vertrouwenwekkend schadebeleid, rekening houdend met de institutionele context.	262
Figuur 7.6 Kosten van het schadebeleid rond de uitbreiding van luchthaven Schiphol.	264
Figuur 8.1 Schematische weergave van de analyse in dit hoofdstuk: wat is, rekening houdend met de institutionele context, het effect van schadebeleid rond de gaswinning in Groningen op het vertrouwen in de overheid?.....	270
Figuur 8.2 Tijdlijn van de gaswinning in Groningen, met links belangrijke algemene ontwikkelingen in het project en rechts belangrijke ontwikkelingen in de schadeafhandeling; middenin worden het aantal geregistreerde aardbevingen uitgebeeld.	279
Figuur 8.3 Kaart van het Groningengasveld en de meest recente seismische hazardkaart rondom dit gasveld, zoals opgesteld en berekend door het KNMI in 2017. Het seismische risico wordt uitgedrukt in verschillende maten van grondversnelling (Peak Ground Acceleration, PGA), voor een overschrijdingskans eens in de 475 jaar; in de inzet rechtsonder de locatie van dit gasveld en aardbevingsrisicogebied in Nederland.	280
Figuur 8.4 De partijen in het gasgebouw.	287
Figuur 8.5 De hoeveelheid gewonnen gas, de gasbaten, en de hoeveelheid aardbevingen tegen elkaar afgezet van 1963 tot 2020.	289
Figuur 8.6 Betrokken organisaties die anno 2021 als loket functioneren voor de onderdelen van het schadebeleid rondom de gevolgen van de gaswinning in Groningen.	418

Figuur 8.7 Schematische weergave van de analyse van het schadebeleid rond de gaswinning in Groningen via toepassing van mijn theoretisch kader van vertrouwenwekkend schadebeleid, rekening houdend met de institutionele context.	438
Figuur 9.1 Verhouding tussen zes principes en onderliggende instrumenten van vertrouwenwekkend schadebeleid.....	445
Figuur 9.2 Verhouding tussen zes principes van vertrouwenwekkend schadebeleid en hun relatieve belang gezien bepaalde gefaciliteerde schade.....	506
Figuur 10.1 Verhouding tussen zes principes van vertrouwenwekkend schadebeleid en hun onderliggende beleidsinstrumenten.	510
Figuur 11.1 Verhouding tussen zes principes van vertrouwenwekkend schadebeleid.	518
Figuur 11.2 Verhouding tussen zes principes van vertrouwenwekkend schadebeleid en hun relatieve belang gezien bepaalde gefaciliteerde schade.....	525
Figuur S.1 Verhouding tussen zes principes van vertrouwenwekkend schadebeleid.	533
Figure S.1 Relationship between six principles of trust-building compensation policy.....	541

Lijst van tabellen

Tabel 2.1 Veelgeciteerde definities van vertrouwen.	21
Tabel 5.1 Overzicht van de operationalisering van vertrouwen in de overheid via verschillende categorieën (indicatoren) en de vindplaats (bronnen).....	84
Tabel 5.2 Overzicht van de operationalisering van schadebeleid en de beoordeling en evaluatie van dat schadebeleid via verschillende categorieën (indicatoren) en de vindplaats (bronnen).	86
Tabel 5.3 Voorbeeld van schematische weergave van de analyse van de toepassing van principes en instrumenten van vertrouwenwekkend schadebeleid per casus en in hoeverre zij succesvol lijken te zijn geweest wat betreft tevredenheid en vertrouwen van gedupeerden in de casus aanleg van de Noord/Zuidlijn.	87
Tabel 5.4 Overzicht van de onderzochte cases in dit onderzoek.	89
Tabel 5.5 Schatting van de geraadpleegde bronnen per casus.	95
Tabel 6.1 Analyse van de toepassing van principes en instrumenten van vertrouwenwekkend schadebeleid en in hoeverre zij succesvol lijken te zijn geweest wat betreft tevredenheid en vertrouwen van gedupeerden in de casus aanleg van de Noord/Zuidlijn.....	168
Tabel 7.1 Analyse van de toepassing van principes en instrumenten van vertrouwenwekkend schadebeleid en in hoeverre zij succesvol lijken te zijn geweest wat betreft tevredenheid en vertrouwen van gedupeerden in de casus uitbreiding van luchthaven Schiphol.....	259
Tabel 8.1 Analyse van de toepassing van principes en instrumenten van vertrouwenwekkend schadebeleid en in hoeverre zij succesvol lijken te zijn geweest wat betreft tevredenheid en vertrouwen van gedupeerden in de casus gaswinning in Groningen.	436
Tabel 9.1 Analyse van de toepassing van het principe en instrumenten van erkenning per casus en in hoeverre zij succesvol lijken te zijn geweest wat betreft tevredenheid en vertrouwen van gedupeerden.	459
Tabel 9.2 Analyse van de toepassing van het principe en instrumenten van participatie per casus en in hoeverre zij succesvol lijken te zijn geweest wat betreft tevredenheid en vertrouwen van gedupeerden.....	463
Tabel 9.3 Analyse van de toepassing van het principe en instrumenten van begripelijkheid per casus en in hoeverre zij succesvol lijken te zijn geweest wat betreft tevredenheid en vertrouwen van gedupeerden.....	474

Tabel 9.4 Analyse van de toepassing van het principe en instrumenten van openbaarheid per casus en in hoeverre zij succesvol lijken te zijn geweest wat betreft tevredenheid en vertrouwen van gedupeerden.	480
Tabel 9.5 Analyse van de toepassing van het principe en instrumenten van onafhankelijkheid per casus en in hoeverre zij succesvol lijken te zijn geweest wat betreft tevredenheid en vertrouwen van gedupeerden.....	487
Tabel 9.6 Analyse van de toepassing van het principe en instrumenten van voortvarendheid per casus en in hoeverre zij succesvol lijken te zijn geweest wat betreft tevredenheid en vertrouwen van gedupeerden.....	496
Tabel 9.7 Analyse van de toepassing van principes en instrumenten van vertrouwenwekkend schadebeleid per casus en in hoeverre zij succesvol lijken te zijn geweest wat betreft tevredenheid en vertrouwen van gedupeerden.	502